

MAAOMAAVALITSUS

EESTI MAAOMAAVALITSUSTE LIIDU HÄALEKANDJA

24. septembril 1938. a.

Nr. 9

KUUETEISTKÜMNES AASTAK.

Väljaandja: Eesti Maaomavalitsuste Liit.

Toimetaja: A. Loorits

Tellimise hind:	Toimetus ja talitus:	Kuulutuste hinnad:
Aastas . . . . . Kr. 5.—	Tallinnas, Roosikrantsi nr. 12.	1 lhk. Kr. 40.—, ½ lhk. Kr.
Pooles aastas . . . . „ 2.50	Tel. 452-72. Posti j. arve nr. 252.	20.—, ¼ lhk. Kr. 10.—, ⅛ lhk.
1923. aastak. . . . . „ —.50	Jooksvad arved: Eesti Pangas nr.	Kr. 5.—.
1924.—1935. a. à . . „ 2.50	609, E. Rahvapangas nr. 991 ja	Dokumentide kaotamise kuulu-
	Põllumeeste Keskpangas nr. 728.	tused 50 senti dokumendi pealt.

Ilmub üks kord kuus, 12 numbrit aastas.

SISU:

Uuendatud maaomavalitsused	Lk. 131
Vallaomavalitsuste tulude ja kulude kokku- võtted 1938/39. a. eelarvete järele	„ 136
Vallavanema karistamisõigusest	„ 138
Kas sobib vallamaja rahvamajaks?	„ 140
Raamatukogud peavad ärkama varjusurmast „	142
Riigikohtu otsuseid	„ 143
Küsimusi ja vastuseid	„ 144
Kuulutusi	„ 130

KUULUTATAKSE MAKSUVUSETAKS:

Mustjala vallavalitsusest 17. veebr. 1922. a.
väljaantud hobusepass nr. 46.

Omavalitsuse**kantseleimargid**

25-sendilised

on saada

Eesti Maaomavalitsuste Liidu

büroost

hinnaga 25 senti poogen (100 tükki).

**Eesti Omavalitsuste ja Ühis-
tegeliste Asutiste Kindlus-
tus A.-S.**

„OMA“

Seltsi omanikeks-peremeesteks on omavalit-
sused, pangad ja põllumajanduslikud ühi-
sused

**Põhi-tagavarakapital ja reservid
ületavad Kr. 1.000.000.—.**

**Suurem ja edurikkam kodumaa
KINDLUSTUSETTEVÕTE**

**Seltsi juhatus: Tartus, omas majas Riia t. 35
Telef. 3-44 ja 16-12.**

**Peaesindused: Tallinnas, Rakveres,
Võrus, Viljandis, Pärnus, Tõrvas, Kures-
saares ja Petseris.**

Kaastöölitele ja tellijatele!

Ajakirja mahutavuse tõstmiseks on soovitatav, et avaldamiseks saadetud artiklid oleksid võimalikult kokku surutud. — Trükivigade vältimiseks on tarvilik, et käsikirjad oleksid kirjutatud selgestiloetava kirjaga; eriti soovitatav on masinakiri ridade laiema vahega. Toimetus jätab enesele õiguse käsikirja lühendada ja keeleliselt korrigeerida. — Avaldamata jäänud artiklite käsikirjad saadetakse tagasi ainult vastaval, käsi- kirjale juurdelisatud soovil.

Ajakirjas antakse vastusi tellijate küsimustele. Kui keegi tellijaist soovib saada vastuse enne järgmise numbril ilmumist, siis saadetakse sellekohasel soovil vastus posti kaudu kätte, kui selleks on lisatud juurde 10-ne sendiline postmark. Toimetus jätab enesele õiguse avaldada ka kirjateel saadud vastused, kui küsimused põhimõttelised ja üldhuvilised. Küsijate nimesid ei avaldata, kuid küsijatele, kes oma nime ega aadressi ei teata, ei vastata.

Uuendatud maaomavalitsused.

Eugen Maddisoo.

(Järg.)

Eesti Vabariigi uus Põhiseadus hakkas kehtima 1. jaanuaril 1938; uus Maakonnaseadus, mis antud dekreedina 19. aprillil 1938, hakkas kehtima sama aasta 1. mail; seega on Maakonnaseadus antud uue Põhiseaduse vastavate eeskirjade teostamiseks.

Nagu lubab oletada juba seaduse pealkiri, on selle ülesandeks äratada uuesti ellu vahepeal — vähem seaduseandja tahtel, kui avaliku arvamise mõjul — surmale määratud maa- ehk maakonnaomavalitsusi. See oletus leiab kinnitamist ka tähendatud seaduse sisus. Maa- ehk maakonnaomavalitsus on uuesti jalule seatud ja seega rehabiliteeritud. Temal algab uus ajajärk; mis oli, on jäetud seljataha, on antud ajaloo arhiivi. Maakonnad on endised — nimelt: Harju, Järva, Lääne, Petseri, Pärnu, Saare, Viljandi, Tartu, Valga, Viru ja Võru; nende arvu ei ole suurendatud ega vähendatud. Kas see arv jääb püsima, on iseküsimus, — seda näitab tulevik. Praegu igatahes leiati, et maakondade arvus ei ole otstarbekohane võtta ette muudatusi. Maakond oli ja jääbki suurimaks administratiivjaotuseks. Pealegi on uue Maakonnaseadusega maakonna piiresse arvatud ka neis asuvad linnad, välja arvatud pealinn, milleks on Tallinn (Linnaseaduse § 2) ja esimese astme linnad, s. t. linnad, kelle elanike arv ületab 50.000 (Linnaseaduse § 6 teine lõige). Sellest oleks võidud järeldada — igatahes see oleks loogiline ja ka põhimõttelikult õige —, et kui maakonna jaoks kutsutakse ellu teise astme kohalik omavalitsus, siis selle ülesandeks oleks kogu maakonna valitsemise ala ja ta elualade arendamine, kuid see järeldus jäi seaduseandja poolt tegemata. Uue Maakonnaseaduse järgi maakonna omavalitsuste alt on välja jäetud teise astme linnad, s. t. linnad elanike arvuga 10.000—50.000 (Linnaseaduse § 6 teine lõige) ja maakonnalinnad (Maakonnaseaduse § 7), kuigi nad elanike arvu poolest (alla 10.000) kuuluksid kolmanda astme linnade hulka. Nähtavasti on siin tegemist rohkem pieteedi küsimusega — eriti maakonnalinnade suhtes — kui põhimõttelise seisukohaga ja ühtlasi teatava vastuseisemisega teise astme, s. t. meie suuremate linnade poolt. Igatahes seaduseandja poolt on astutud juba samm sinna poole, et maakonna piires loodud kohalik omavalitsus oleks teise astme omavalitsuseks ka maa-

konna piires asuvatele linnadele. Kui varem maa- ehk maakonnaomavalitsus esines puht maa iseloomuga omavalitsusena ja tema tegevuspiirkonnaks olid maakonda kuuluvad alevid ja vallad, siis on uue Maakonnaseadusega tema arenemisele antud uus suund: temast peab välja arenema üldse teise astme omavalitsus, mis vastaks ka maakonnaomavalitsuse nimetusele. Sellele ei peaks olema takistusi. Praegusel ajajärgul maa läheneb seevõrd linnale, et vahetegemine valitsemise korralduses muutub asjatuks. Seda on arvestanud ka seaduseandja vastavate — nimelt Valla-, Linna- ja Maakonna seaduste andmisel. Kui vaadelda neid seadusi, siis tahes-tahtmata tekib küsimus, milleks üldse kolm seadust ja kas ei oleks jätkunud ühest või vähemalt kahest. Kui seaduseandja on siiski vajalikuks pidanud anda kolm seadust, siis tuleb seda seletada ainult sellega, et ta ei tahtnud talitada resolutselt, järsult, jättes viimase sõna tegelikule elule.

Kuna mitte kogu maakond ei ole maakonnaomavalitsuse tegevuspiirkonnaks, siis on ka päris loomulik, et maakonnaomavalitsuse organite kujundamisest võtavad osa ainult maakonda kuuluvad vallad ja kolmanda astme linnad, välja arvatud maakonnalinnad.

Maakonnaomavalitsuste organiteks on: maavolikogu, maavanem, maavalitsus ning valla- ja linnanavemate täiskogu (Maakonnaseaduse § 16).

Maavolikogu on maakonnaomavalitsuse esinduskogu. Ta osutub juba Põhiseaduse järgi maakonnaomavalitsuse tähtsamaks organiks — nimelt ta korraldavaks organiks. Seega on harilikul seaduseandjal võetud võimalus alistada maavolikogu mõnele teisele maakonnaomavalitsuse organile, kuid temale on jäetud võimalus asja nii korraldada, et maakonnaomavalitsuse tegevuse üldjuhtimine ja kooskõlastamine ei kuuluks maavolikogule.

Nagu juba eelpool tähendatud, seaduseandja ei ole teise astme omavalitsuse esinduskogu — käesoleval juhul maavolikogu — kujundamisel seotud Põhiseaduse § 35 p. 3 eeskirjaga. Selle kujundamine oleneb täiesti tema äranägemisest: seaduseandja on siin juriidiliselt täiesti vaba, kuid see, mida ta teeb, peab olema hea, peab vastama riikliku elu nõuetele, peab olema kooskõlas

avaliku arvamisega. Ta ülesanne on väga delikaatne, sest ei ole midagi raskemat, kui õieti kasutada antud vabadust.

Mis puutub nüüd uude Maakonnaseaduse, siis tuleb tähendada, et ta on ajakohaselt päris õnnelikult lahendanud kõnealolevat probleemi. Välja minnes sellest, et maavolikogu ei tohi jälle muutuda poliitiliste parteide tallermaaks, vaid peab kujundama enesest, nagu seda käseb Põhiseadus, maakonnaomavalitsuse korraldavat organi, miline oma iseloomu ja ülesannete poolest ei saa esineda parlamendina, kus mõeldav ja võimaldatud poliitiline võitlus. Uus Maakonnaseadus määrab, et maavolinikud, s. t. maavolikogu, valib maakonna valla- ja linnavanemate täiskogu (Maakonnaseaduse § 19 esimene lõige), mis koosneb vallavanematest ja kolmanda astme linnade, välja arvatud maakonnalinnad, linnavanematest (Maakonnaseaduse § 99). Maavolinikeks võidakse valida maakondade vallavanemad ja kolmanda astme linnade linnavanemad (Maakonnaseaduse § 19 teine lõige). Kui nüüd arvesse võtta, kuidas uue Vallaseaduse ja uue Linnaseaduse järgi toimub vallavanemate ja kolmanda astme linnade linnavanemate selektsioon, siis vaevalt leiduks keegi, kes ei asuks seisukohale, et valitsemise ja eriti riigivalitsemise huvides oleks raske kujundada paremat koosseisu.

Vallavanema amet ja nimi on tõstetud ausse; ta on sama, mis mujal bürgermeister või maire; ta on valla esimene kodanik. Oli aeg, kus otsiti vallavanemaid, sest ei olnud tahtjaid; nüüd aga on algamas aeg, kus samuti tuleb otsida vallavanema kandidaate, kuid juba põhjusel, et on vähe, kes kõlbavad. Vallavanem on muutunud võimuks. Temale on palju antud, kuid temalt nõutakse samuti palju. Ta on vallas rohkem, kui peaminister riigis: tema kätte on koondatud kõik portfelliid — kõik valitsemise aiad — ta on kogu vallaomavalitsuse vastutav juht. Et saada vallavanemaks, ei ole küllalt sellest, et ta on sama valla hääleõiguslik kodanik, vaid ta peab vastama seaduses ettenähtud nõuetele, peab olema valitud vallavolikogu ja leidma kinnitamist Siseministri poolt. Võime täiesti õigustatult öelda, et kuidas saavad olema vallavanemad, nii saavad olema ka vallaomavalitsused — isegi rohkem — nii saab olema Eesti kohalik omavalitsus. Vallavanem ei ole võim mitte ainult sellepärast, et tal palju ülesandeid, rohkem kui endisel vallavalitsusel, vaid ka sellepärast, et talle on antud võim ka oma korralduste läbiviimiseks. Endastmõistetav,

et sellise olukorra juures võib saada vallavanemaks või võtta endale vallavanema kohused ainult kvalifitseeritud isik, ainult isik, kes küllaldaselt on ette valmistatud selle ameti vastu ja keda kohalik rahvas tahab näha oma vallas kohaliku omavalitsuse juhina.

Seesama on üldiselt maksev ka kolmanda astme linnade linnavanemate kohta. On ju need linnad endised alevid või linnad, mis vähe erinevad valdadest.

Maavolinike arvu maakonnas määrab Siseminister enne valimisi, võttes aluseks maakonna valdade ja kolmanda astme linnade, välja arvatud maakonnalinnad, elanike arvu. Iga viie tuhande elaniku kohta määratakse üks maavolinik, kuid mitte vähem kui 11 ja mitte rohkem kui 25 maavolinikku. Valimisi toimetatakse nii, et iga maakonna valdadest ja tähendatud kolmanda astme linnadest moodustatud Riigivolikogu valimisringkond oleks võimalikult suhteliselt võrdselt esindatud maavolikogus ja et vähemalt üks volinik oleks valitud linnavanemate hulgast. Valimisi ei toimetata neis maakondades, kus valdade arv ei ületa 11. Valimisi kinnitab Siseminister. Maavolikogu valitakse 5 kalendriaastaks.

Need eeskirjad tagavad, et oleksid kindlustatud nii maavolikogu kujundamisest osavõtvate valdade ja linnade kui ka kogu maakonna huvid. Kui mõni vald jääks otseselt esindamata maavolikogus, siis on ta siiski esindatud maavolikogus selle valimisringkonna näol, kuhu ta kuulub. Pealegi ei ole seevõrd tähtis, et ta oleks tingimata esindatud, kui võrd see asjaolu, et maakonna valitsemise ala korraldamine ja maakonna elualade arendamine toimuks kogu maakonna ja seega ka riigi huvides. Seepärast vaevalt saavad kannatama üksiku, mitte otseselt esindatud valla elulised huvid, sest ka maavolikogu tegevus toimub avaliku arvamise ja vastavate järelevalve asutiste kontrolli all, kes omalt poolt alluvad rahvaesinduse poolt teostatavale poliitilisele kontrollile.

Kui maavolikogu esineb maakonna-omavalitsuse tähtsama organina juriidiliselt, siis poliitiliselt esineb sellena, kahtlemata, maavanem. Oleks ekslik näha temas endiste maavalitsuste esimeest. Mitte sugugi puudutades maavalitsuste esimeesteks olnud isikuid, oleme siiski õigustatud kinnitama, et endine maavalitsuse esimees oli ainult võimu vari, oli ainult avalikkuse jaoks määratud dekoratsioon, oli mitte niivõrd maaomavalitsuse amet, kui võrd parteipoliitiline amet, millele määramisel kõnelesid kaasa

rohkem parteipoliitilised kaalutlused, kui isiku tublidus ja maakonnaomavalitsuse huvid. Maavanem on aga maakonnaomavalitsuse juht — on sama, mis peaminister valitsuses. Oleme üle elanud riigi ja põhiseaduse kriisi. Oleme õppinud tundma ka omavalitsuse kriisi, ja seda isegi varem, kui põhiseaduse kriisi; eriti valusalt tundusid meile maaomavalitsuse kriisi valud, mis nõudsid lõppude-lõpuks isegi operatsiooni. Tuli saada üle kriisidest. Mineviku varjud takistasid andmast võimu sinna, kus seda vaja. See võimu kartus pani vankuma kogu riigivalitsemise aparadi. Oleme saanud üle sellest kartusest. Uus Põhiseadus varustas võimuga Vabariigi Presidendi; uus Vallaseadus ei kartnud enam anda võimu vallavanemale; uus Maakonnaseadus annab võimu maavanemale. Seega on kogu valitsemisaparaat varustatud võimuga, mille tegelik puudus viiski meid kriisideni. Et panna korralikult käima riigivalitsemise aparadi, tuli anda võimu võimu-teostajatele. Ja mitte selleks, et hävitada kodanike vabadusi ja õigusi, vaid selleks, et luua olukord, et kodanikud saaksid neid kasutada enese ja kogu rahva huvides. See võim ei ole võõras võim, vaid meie oma võim, Eesti rahva poolt antud Põhiseadusele tugenev võim.

Maavanema, kui maakonnaomavalitsuse juhi, võimkonda kuulub: maakonna huvide üldine kaitsmine; maakonnaomavalitsuse tegevuse üldjuhtimine ja kooskõlastamine ning lähema järelevalve teostamine maakonnaomavalitsuse asutuste ja ettevõtete, maakonnaomavalitsuse ametnike ja teenijate tegevuse üle jne. jne. Oleks asjata peatuda kõigi tema ülesannete juures, tuleks ainult märkida, et nende sihiks on: anda juhti sinna, kus ta puudus, kuid kus tema järele kogu aeg tundus vajadus, ja varustada juhti juhi tegelike ülesannetega, juhi tegeliku võimuga. Kuid kuna kohalik omavalitsus, ka teise astme omavalitsus, ei ole midagi omaette, midagi iseennastmäärav, vaid ainult osa kogu riigi valitsemisaparadist, siis on selge, et selleks, et kõik valitsemisaparadi osad töötaksid korralikult, ei ole küllalt keskvalitsuse poolt teostatavast järelevalvest. Side kõikide osade vahel peab olema tihedam, elulisem. Sääraseks sidepidajaks võiks olla ainult maakonnaomavalitsuse juht — maavanem. Selleks iseseisva keskvalitsuse ametniku nimetamine ei annaks soovitud tulemusi. Ta oleks ainult tülitavaks vahelülis — elava elu bürokratiseerimine.

Uus Maakonnaseadus näeb maavanemas ka ühtlasi keskvalitsuse esindajat maakon-

nas. Tõstes maavanema ameti tähtsust, Maakonnaseadus tõstab ühtlasi ka maakonnaomavalitsuse tähtsust riigi valitsemisaparadis. Apolitiseerides maakonnaomavalitsust, uus Maakonnaseadus apolitiseerib ka maavanemat — ja ümberpöördukt. Maavanemas ei nähta enam endist erakonnameest, vaid ta esineb valitsemisvõimu erapooletu teostajana. Maavanema määrab ametisse Vabariigi President, seega on maavanem Vabariigi Presidendi usaldusmees. Kuna aga Vabariigi President ise on kogu rahva usaldusmees, siis kandub see usaldus ka maavanemale. Pealegi on tema eest poliitiliselt vastutav ka Siseminister, kes annab kaasallkirja Vabariigi Presidendi käskkirjale maavanema nimetamise kohta. Maavanem on määratav või nimetatav, nagu seda ka on peaminister ja teised Vabariigi Valitsuse liikmed, kuid tegelikult on nad kõik valitatavad, sest, valides Vabariigi Presidendi ja rahvaesindust, rahvas kaudsel valib ka Vabariigi Valitsust ja maavanemaid — maakonnaomavalitsuste juhte ja keskvalitsuse esindajaid maakonnas. Maavolikogu oma koosseisu poolest ei oleks saanud toimetada maavanemate valimisi. Kui oleks tulnud valida maavolikogu koosseisust, siis vallavanem, resp. linnavanem, ei oleks saanud ühtlasi olla ka maavanem: teostab ju viimane järelevalvet valla- ja linnavanemate tegevuse üle. Teiselt poolt vaevalt vallavanemate praeguse koosseisu juures keegi neist oleks vastanud neile nõuetele, mis Maakonnaseadus üles seab maavanemate kohta. Kui aga maavolikogul oleks tulnud valida väljaspoolt koosseisu, siis oleks neil tekkinud raskusi maavanemate kandidaatide leidmisel.

Maavanem valitakse pikemaks ajaks kui maavolikogu. Tema volituste kestus on 6 aastat. See on selleks, et maakonnaomavalitsuse ja eriti maavolikogu tegevuses valitseks kontinuiteet. Maavanem on nii öelda traditsioonide edasiandja. Keskvalitsuse esindajana on maavanema ülesanded rohkem moraalset laadi. Ta võib rohkem mõjuda, kui ise korraldada. Seepärast oleneb kõik maavanema isiksusest. Mida suurem ta isiklik autoriteet ja tublidus, seda kergemini ta suudab end panna maksma maakonnas, seda rohkem võidab maavanema amet. Maavanemat nimetatakse omavahel kuberneriiks. Seaduse järgi seda ta küll ei ole, kuid tegelikult ta võib selleks saada, seejuures jäädes ühtlasi maakonnaomavalitsuse juhiks.

Maavanem kuulub maavalitsuse koosseisu. Kuid selle kujundamisel ta esineb parla-

mentaarse riigi peaministrina. Maakonnaseaduse järgi maavalitsuse liikmed — maanõunikud — valitakse ametisse maavolikogu poolt maavanema ettepanekul. Kuuludes kolleegiumi, maavanem ei ole primus inter pares; ta ei ole ainult maavalitsuse, kui kolleegiumi, juhataja, vaid ka selle juht. Nagu eelpool juba tähendatud, kuulub maavanema võimkonda maakonnaomavalitsuse tegevuse üldjuhtimine ja kooskõlastamine ning lähema järelevalve teostamine maakonnaomavalitsuse asutiste ja ettevõtete, maakonnaomavalitsuse ametnike ja teenijate tegevuse üle, kuid peale selle on maavanemal teatavad õigused ka maavalitsuse, kui kolleegiumi, suhtes. Nimelt tal on õigus seisma panna maavalitsuse otsused, kui ta leiab, et need on vastolus seadusega või kahjulikud maakonnaomavalitsusele või üldhuvidele, ja esitada asi Siseministrile otsustamiseks, kes sel juhul vahekohtunikuks tema ja maavalitsuse enamuse vahel. Pealegi maanõunikud valitakse maavolikogu volituste kestuse ajaks, s. t. lühema aja peale, ning oma tegevuses esinevad rohkem asjatundjatena kui valitsejatena. Nad valitakse juhtimisvõimega isikute hulgast, kes omavad kõrgemat erioskuslikku haridust ja küllaldast oskust ning vilumust nende juhtimisele kuuluvatel aladel. Maanõunikke on 1 kuni 2. Nende arvu määrab enne maanõunike valimisi Siseminister. Koosseis paistab väikesena, kuid tegelikult on see küllaldane, kui võtta arvesse esiteks seda, et Maakonnaseaduse tendentsiks on anda võimalikult rohkem ükshiku isiku kätte otsustada ja korraldada, pannes temale ka vastutuse, ja teiseks, seda, et Maakonnaseadus täiendab maavalitsuse maanõunike-asjatundjate koosseisu niioelda poliitilise või huviesindajaga. Nimelt kuulub maavalitsuse koosseisu maanõunikuna valla- ja linnanvanemate esindaja, kes valitakse maakonna valla- ja linnanvanemate täiskogu poolt üheks aastaks.

Maakonnaseaduse järgi maavalitsuse üksikasjalik töökorraldus ja maavalitsuse kollegiaalsele arutamisele kuuluvad asjad määratakse maavalitsuse töökorraga, mille koostab maavalitsus, kiidab heaks maavolikogu ning kinnitab Siseminister. Oli aeg, kus kõik maavalitsuse võimkonda kuuluvad asjad otsustati kollegiaalselt maavalitsuses. Isikut ei olnud näha: teda varjas kolleegium. Nüüd saab seda asja korraldama maavalitsuse töökord. Maavalitsuse otsustamisele saavad kuuluma ainult kõige tähtsamad asjad, kuna kõiki muid asju, mis moodustavad enamuse, tuleb lahendada maavanemal ja maanõunikel.

Nagu eelpooltoodust näeme, on maavalitsus kolleegium ja peaaegu sama kompetentsiga, nagu varemgi, välja arvatud ülesanded, mis läinud üle maavanemale, kuid selle erinevusega endisest maavalitsusest, et temas on esindatud võim, teadmised ja tegeliku elu kogemused.

Ei saaks jätta mainimata, et maavalitsuse koosolekuis võib võtta osa sõnaõigusega kohalik politseiprefekt või ta kohapealne asetäitja. See ei ole mõeldud selleks, et allutada maavalitsuse koosolekuid politseilise järelevalve alla, vaid selleks, et tuua lähemale korraldajad ja korralduste täidesaatajad, et anda maavalitsusele võimaluse hankida võimalikult rohkem maakonnavalitsemisel vajalikke andmeid.

Oleme harjunud nägema igas omavalitsuse korralduses ka revisjonikomisjoni. See aga puudub uues maakonnaomavalitsuse korralduses. Milles on see tingitud? Kahtlemata sellest, et maavolikogu koosneb maavanema ja maavalitsusele järelevalve alla allutatud ametiisikuist. Ei oleks hästi mõeldav säärane olukord, kus järelevalvealused revideeriksid järelevalve teostajaid, kuigi nad sel korral esineksid kui maavolinikud. Maakonnaseadus tähendab selle kohta: „Maakonnaomavalitsuste järelevalvet teostab Siseministerium. Peale selle revideerib maakonnaomavalitsuste majanduslikku tegevust Riigikontroll Siseministri poolt kokkuleppel Riigikontrolöriga määratud ulatuses ja korras“. Kindlustuseks, et revideerimine saab toimuma erapooletult, on Põhiseaduse sellekohased eeskirjad, mis kõlavad: „Riigikontrolli juhhib Riigikontrolör. Riigikontrolöri nimetab ametisse Vabariigi President eriõigusel Riigikogu üldkoosoleku poolt esitatud kandidaatide hulgast. Riigikontrolöri vabastab ametist Vabariigi President eriõigusel kas omal algatusel või Riigikogu üldkoosoleku ettepanekul, mis tehtud Riigikogu seadusliku koosseisu enamusega.“ (§ 109); „Riigikontroll on omas tegevuses seaduse alusel iseseisev.“ (§ 110 esimene lõige). See tähendab, et maakonnaomavalitsuse tegevust saab revideerima Riigikontroll, kelle eesotsas kaudselt kogu rahva poolt valitud Riigikontrolör.

Maakonnaomavalitsuse neljanda organina esineb meie omavalitsuste korraldustele seni tundmatu instituut — nimelt valla- ja linnanvanemate täiskogu. Ta esineb tagasihoidlikult viimasena — võibolla esialgu. Teda võiks kõrvutada maavanemaga — mõlemad veel noored, kuid öeldakse, et noorusele on tulevik. Kui maavanema ameti arenemine

saab suurel määral olenema maavanemate isiksusest, siis täiskogu tähtsus saab kahtlemata kasvama ühes ta populaarsusega. Täiskogu ei ole mõeldud ainult nõuandva või maakonda puutuvate küsimuste algatava asutisena, vaid temal on täita ka väga tähtsaid otseseid ülesandeid, nagu maavolinike ning maavalitsusse valla- ja linnanavemate esindaja valimine. Kuigi ta ülesannete kompleks iseenesest ei ole suur, kuid see võib alata kasvada — eriti kui tiheneb kontakt tema ja maavanema vahel, kes on õigustatud andma täiskogule arutamiseks ka Maakonnaseaduse § 100 mittelootletuid asju. Seega võib väga kergesti juhtuda, et valla- ja linnanavemate täiskogust aja jooksul välja kujuneb maakonnaomavalitsuse esinduskogu esimene koda.

Endise maaomavalitsuse korralduse järgi puudus otsene side valla- ja alevi-omavalitsuste ja maakonnaomavalitsuste vahel. Side, mis neid peaaugjalikult ühendab, oli järelevalve valla- ja aleviomavalitsuste tegevuse üle, mida teostasid maavalitsused. See oli seevõrd vormiline side, et ta rohkem takistas kui soodustas nende lähenemist, nende vahel elava kontakti loomist.

Maavalitsuste poolt teostatav järelevalve muutus ajajooksul igapäevaseks tüütavaks asjaajamiseks, puht-kantseililikuks, bürookraatlikuks toiminguks. Uue Maakonnaseadusega on esmakordselt Eesti omavalitsuse korralduses loodud säärane olukord, kus vajaliku kontakti tekkimine maakonnaomavalitsuse ja maakonna esimese astme omavalitsuse vahel on tehtud möödapääsematuks. Seda tagab, esiteks, maavolikogu koosseis, teiseks, valla- ja linnanavemate täiskogu ja kolmandaks, maavanem, kes neid ühendab, kui nende juhataja. Esimese astme omavalitsused jäävad küll tegutsema kõrvuti maakonnaomavalitsusega, kuid orgaaniliselt on

nad kasvamas maakonnaomavalitsuse sisse. Kui nüüd arvestada veel seda, et kohalikud omavalitsused annavad mehi rahvaesinduse teise kotta, annavad valijamehi Vabariigi Presidendi kandidaadi ülesseadmiseks ja vastaval juhul ka Vabariigi Presidendi valimiseks, siis saame alles õige pildi meie omavalitsusest ja ta osast riigi valitsemises. Endastmõistetav, et maakonnaomavalitsus, kui terve provintsi omavalitsus on kutsutud etendama valitsemisel erilist osa, mille tõttu ta ka otseses ühenduses keskvalitsusega. Selle ühenduse pidajaks on maavanem keskvalitsuse esindajana maakonnas. Maavanem on maakonna asjas otseses läbikäimises ministritega ja muude riigikeskasutiste juhatajatega, tal on samas asjas otsene ettekande õigus Vabariigi Presidendile ja Peaministrile. Aastas kord maavanem esitab aruande Vabariigi Presidendile. Omades neid õigusi keskvalitsuse esindajana maavanem ei lakka olemast maakonnaomavalitsuse juhiks, võiks öelda isegi rohkem — ja nimelt, et see asjaolu, et maavanem on kõigepealt maakonnaomavalitsuse juht, teeb võimatuks maavanema muutumist bürokraadiks, roheline laua taga asjade otsustajaks. See side, mis loodud tema näol keskvalitsuse ja maakonnaomavalitsuse ning kohaliku omavalitsuse vahel, on parimaks tagatiseks, et päevakorras kaob jäädavalt maakonnaomavalitsuse vajaduse või mittevajaduse küsimus. Maakonnaomavalitsus on lülitatud riigi valitsemisaparaati, on tehtud selle üheks kõige olulisemaks osaks; ta on vahepealne, ühendav lüli, mille kaudu keskvalitsus on alalises ja elavas ühenduses kohapealse valitsusega. Maakonnaomavalitsus tõendab piltlikult, mis teoreetiliselt ammugi selge, nimelt seda, et keskvalitsus ja kohalik omavalitsus moodustavad riigi valitsemisaparaadi, et kogu valitsemine toimub riigi ja rahva huvides ja ka suks.

Vallaomavalitsuste tulude ja kulude aruanne 1938/39. a. e.

Tulude ja kulude nimetus	Viru		Järva		Harju		Lääne		Saare	
	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%
TULUD:										
A. Maksud üldtarveteks.										
1. Kinnisvaramaksu valdade osa	119.490,80	11,03	72.797,79	15,57	92.927,90	10,89	75.787,08	12,96	37.991,56	8,27
2. Lisakinnisvaramaks	111.629,97	10,30	38.392,58	8,21	50.031,03	5,86	57.501,53	9,84	22.404,80	4,88
3. Tulumaksu valdade osa	58.022,15	5,35	20.580,20	4,40	45.668,58	5,35	37.704,13	6,45	24.612,10	5,36
4. Kogukonnamaks	398.808,50	36,85	228.970,75	48,97	399.887,50	46,86	268.987,25	46,01	172.735,40	37,59
5. Tööstusmaks	58.289,85	5,36	26.525,06	5,68	39.289,26	4,60	20.211,64	3,46	12.424,46	2,70
6. Aurumasin. ja mootorite maks	4.121,74	0,38	3.036,15	0,65	3.511,30	0,41	2.598,80	0,44	1.461,35	0,32
7. Jalgrattamaks	29.968,50	2,76	18.246,—	3,90	25.562,50	2,99	20.385,40	3,49	14.707,—	3,20
8. Paadimaks	927,50	0,08	—	—	1.976,—	0,23	1.179,12	0,20	1.762,—	0,38
9. Laada- ja turuplatsimaks	5.532,82	0,51	4.385,—	0,96	6.726,66	0,79	5.120,94	0,88	1.280,—	0,28
10. Kantseleimaks	6.030,20	0,56	2.241,—	0,48	3.060,—	0,36	1.832,30	0,31	1.580,—	0,34
11. Maks. isikut. ja hobusepassid	2.099,—	0,19	1.389,50	0,30	1.646,—	0,19	1.047,50	0,18	569,—	0,12
12. Koertemaks	1.338,—	0,12	1.192,—	0,25	2.101,—	0,25	432,50	0,07	—	—
13. Jahimaksud	2.250,—	0,21	946,—	0,20	1.919,—	0,23	972,—	0,17	884,—	0,19
14. Maksude viivitusrahad	12.811,09	1,18	4.072,58	0,87	11.516,20	1,35	4.685,66	0,80	3.318,12	0,73
15. Maksude sissenõudm. lisarah.	11.155,—	1,03	4.852,59	1,04	8.142,—	0,95	4.330,—	0,74	3.223,35	0,70
B. Eriotstarveteks.										
1. Suvitusmaks	1.373,—	0,12	165,—	0,03	950,—	0,11	—	—	—	—
2. Alevikkude korrashoiu koorm. asemaksud	—	—	300,—	0,06	—	—	—	—	—	—
3. Kogukonnamaksu maksnikkude koormatiste asemaksud	185,—	0,02	—	—	—	—	390,47	0,07	50,—	0,01
4. Kinnisvarade valdajate koormatiste asemaksud	1.984,96	0,18	2.707,61	0,58	3.771,44	0,44	2.154,51	0,37	305,80	0,07
5. Maanteede korrashoiu koormatise asemaks	5.552,66	0,51	10.444,44	2,23	12.054,23	1,41	10.294,51	1,76	2.080,73	0,45
Peatükk I kokku	831.570,74	76,74	441.244,25	94,38	710.740,60	83,27	515.615,34	88,20	301.389,67	65,59
2. Üldvarandused	7.860,95	0,72	2.798,90	0,59	7.233,20	0,85	2.744,33	0,47	1.509,93	0,33
3. Kapitalid	9.771,90	0,90	3.781,73	0,81	6.363,85	0,75	3.020,15	0,52	1.563,55	0,34
4. Valla asutised	5.910,29	0,55	7.526,—	1,61	12.693,90	1,49	2.123,49	0,36	720,—	0,14
5. Valla ettevõtted	1.636,—	0,16	—	—	1.425,—	0,17	3.000,—	0,51	—	—
6. Üldkuldude tasud	20.201,66	1,86	7.501,32	0,61	15.893,04	1,86	9.931,07	1,70	7.726,60	1,69
7. Mitmesugused tulud	1.025,29	0,09	287,16	0,06	656,07	0,08	249,20	0,04	774,37	0,18
Korralised tulud kokku	877.976,83	81,02	463.139,36	99,06	755.005,66	88,47	536.683,58	91,80	313.684,12	68,27
Erakorralised tulud	205.626,—	18,98	4.386,77	0,94	98.356,30	11,53	47.902,62	8,20	145.784,01	31,73
Tulude kogusumma	108360283	100%	467.526,13	100%	853.361,96	100%	584.586,20	100%	459.468,13	100%
KULUD:										
1. Vallavolikogu ja komisjonid	10.335,28	0,95	5.613,—	1,20	11.069,55	1,30	6.448,88	1,10	4.918,10	1,07
2. Vallavalitsus	295.239,13	27,25	138.657,23	29,66	257.902,96	30,22	194.514,95	33,27	110.620,29	24,07
3. Sotsiaal-administratsioon	12.743,96	1,18	6.017,41	1,29	12.673,32	1,48	8.588,75	1,47	3.639,80	0,83
4. Heakord	38.042,93	3,51	19.827,22	4,24	33.236,02	3,89	19.965,11	3,41	11.307,46	2,46
5. Haridus	283.627,98	26,17	143.063,24	30,60	228.224,96	26,74	165.379,44	28,29	97.222,55	21,16
6. Hoolekanne	93.863,41	8,66	63.463,12	13,58	97.501,29	11,42	60.038,11	10,27	33.010,10	7,18
7. Valla ettevõtted	400,—	0,04	300,—	0,06	1.080,—	0,13	2.275,—	0,39	—	—
8. Valla üldvarandused	1.757,56	0,16	1.471,33	0,32	2.820,81	0,34	1.043,97	0,18	1.643,65	0,35
9. Valla kapitalid	30.976,81	2,86	50.522,14	10,80	18.809,61	2,20	31.857,53	5,45	27.986,12	6,09
10. Laenude ja protsentide tasumine	22.755,55	2,10	8.726,24	1,87	35.001,35	4,10	18.644,37	3,19	10.510,55	2,28
11. Mitmesugused kulud	18.949,12	1,75	8.716,38	1,86	16.640,44	1,96	10.850,41	1,86	6.540,67	1,42
12. Ettenägemata kulud	23.683,10	2,18	12.592,05	2,69	18.177,65	2,13	12.681,69	2,17	6.284,83	1,36
Korralised kulud kokku	832.374,83	76,81	458.969,36	98,17	733.137,96	85,91	532.288,21	91,05	313.684,12	68,27
Erakorralised kulud	251.228,—	23,19	8.556,77	1,83	120.224,—	14,09	52.297,99	8,95	145.784,01	31,73
Kulude kogusumma	108360283	100%	467.526,13	100%	853.361,96	100%	584.586,20	100%	459.468,13	100%

**1 kulude kokkuvõtted
arvete järel.**

Pärnu		Viljandi		Tartu		Valga		Võru		Petseri		Kokku	
Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%
60.952,30	7,62	73.211,84	11,10	123.562,45	11,43	29.071,40	10,51	58.007,62	8,08	28.560,90	6,65	781.361,64	10,38
36.757,75	4,00	45.948,50	6,97	73.141,18	6,77	14.877,18	5,38	31.714,98	4,43	45.220,09	10,53	527.619,59	7,02
35.422,67	3,86	30.580,—	4,64	55.236,28	5,11	13.203,25	4,77	38.787,91	5,40	28.756,26	6,70	388.573,53	5,16
361.943,80	39,45	304.746,89	46,20	598.760,—	55,42	150.493,—	54,42	376.537,50	52,48	216.512,75	50,45	3.478.383,34	46,20
27.824,20	3,03	35.501,44	5,38	47.742,02	4,42	18.375,34	6,64	28.890,62	4,03	6.266,64	1,46	321.340,53	4,27
3.883,70	0,37	4.170,—	0,63	5.551,40	0,51	1.234,—	0,45	3.050,50	0,42	926,35	0,21	33.045,29	0,44
18.466,—	2,01	15.071,50	2,29	16.364,50	1,51	3.986,—	1,45	7.856,50	1,09	2.176,50	0,50	172.790,40	2,29
365,—	0,04	21,50	0,00	436,—	0,04	—	—	—	—	—	—	6.667,12	0,09
5.485,—	0,60	1.663,11	0,25	3.261,23	0,30	966,—	0,35	1.579,—	0,22	520,—	0,12	36.519,76	0,48
2.146,—	0,23	1.176,—	0,18	5.425,95	0,50	842,89	0,30	2.711,32	0,38	2.110,—	0,49	29.155,66	0,39
1.583,25	0,18	1.782,—	0,27	2.136,25	0,20	517,50	0,19	1.420,75	0,20	1.481,—	0,34	15.671,75	0,21
1.494,—	0,16	2.142,—	0,32	3.174,—	0,29	856,—	0,31	1.392,—	0,19	234,—	0,05	14.355,50	0,19
1.362,—	0,15	1.809,—	0,28	2.552,—	0,24	501,—	0,18	1.062,—	0,15	455,—	0,12	14.712,—	0,19
7.482,91	0,82	6.498,77	0,98	13.678,61	1,27	2.488,35	0,90	7.930,59	1,10	7.550,18	1,76	82.033,06	1,09
4.625,—	0,51	5.033,22	0,77	9.795,—	0,91	2.137,15	0,77	5.656,11	0,79	6.890,—	1,61	65.839,42	0,87
—	—	—	—	280,—	0,03	—	—	—	—	—	—	2.768,—	0,04
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	300,—	—
200,—	0,02	—	—	—	—	525,—	0,17	—	—	—	—	1.350,47	0,02
5.642,75	0,62	—	—	1.171,96	0,11	2.665,—	0,97	2.430,90	0,34	10.899,09	2,55	33.734,02	0,45
13.947,50	1,52	29.364,63	4,45	13.704,50	1,27	1.249,12	0,45	7.697,65	1,07	5.796,59	1,35	112.186,56	1,49
598.083,83	65,19	558.720,40	84,71	975.973,33	90,33	243.988,18	88,23	576.725,95	80,37	364.355,35	84,89	6.118.407,64	81,27
4.354,16	0,47	7.678,71	1,16	17.595,26	1,62	8.448,04	3,05	8.777,04	1,22	296,—	0,07	69.296,52	0,92
5.684,48	0,62	4.326,92	0,66	1.317,14	0,12	2.244,—	0,81	2.306,33	0,33	1.682,72	0,39	42.062,77	0,56
19.012,93	2,08	10.545,—	1,60	5.883,22	0,54	4.014,99	1,46	8.384,09	1,17	1.308,50	0,31	78.122,41	1,03
3.225,40	0,35	750,—	0,11	—	—	—	—	—	—	—	—	10.036,40	0,13
13.762,93	1,50	6.519,24	0,99	14.129,51	1,31	4.865,60	1,76	14.058,29	1,97	12.673,57	2,95	127.262,83	1,69
936,03	0,10	457,47	0,07	258,—	0,03	6.315,79	2,28	1.455,29	0,19	193,—	0,04	12.607,67	0,16
645.059,76	70,31	588.997,74	89,30	101515646	93,95	269.876,60	97,59	611.706,99	85,25	380.509,14	88,65	6.457.796,24	85,76
272.331,25	29,69	70.563,10	10,70	65.339,93	6,05	6.665,—	2,41	105.854,38	14,75	48.680,29	11,35	1.071.489,65	14,24
917.391,01	100%	659.560,84	100%	108049639	100%	276.541,60	100%	717.561,37	100%	429.189,43	100%	7.529.285,89	100%
7.219,—	0,79	8.458,60	1,29	10.950,36	1,02	4.547,30	1,64	9.109,55	1,27	8.153,30	1,90	86.822,92	1,15
209.147,88	22,80	186.644,45	28,30	369.235,43	34,17	93.185,67	33,70	217.128,02	30,26	127.104,01	29,62	2.199.400,02	29,21
9.704,30	1,06	9.026,32	1,37	14.288,05	1,33	8.542,91	3,09	11.247,71	1,57	11.698,39	2,72	108.170,92	1,44
27.774,77	3,03	40.457,35	6,13	34.363,90	3,18	7.063,55	2,55	23.130,88	3,22	17.044,44	3,97	272.213,63	3,61
198.431,42	21,63	168.488,03	25,55	287.389,60	26,60	65.527,58	23,69	179.395,62	25,00	135.342,25	31,53	1.952.092,67	25,93
90.067,01	9,82	76.261,31	11,56	127.627,94	11,81	43.789,66	15,83	92.383,97	12,87	27.576,—	6,42	805.581,92	10,69
1.863,52	0,20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5.918,52	0,08
986,37	0,11	2.575,77	0,39	3.892,43	0,36	1.925,93	0,70	2.560,36	0,36	5.362,75	1,25	26.040,93	0,34
51.321,07	5,59	38.601,98	5,85	63.358,71	5,86	11.632,10	4,21	18.569,89	2,59	25.987,10	6,05	369.623,06	4,91
17.631,55	1,92	11.728,69	1,78	39.235,—	3,63	6.649,76	2,41	20.434,27	2,85	4.986,50	1,16	196.303,83	2,61
12.558,65	1,36	12.626,94	1,91	26.303,05	2,43	5.851,66	2,12	16.545,60	2,31	9.044,46	2,11	144.627,88	1,93
18.354,22	2,00	17.008,30	2,58	27.661,99	2,56	7.054,48	2,55	21.201,12	2,95	8.209,94	1,92	172.909,37	2,30
645.059,76	70,31	571.897,74	86,71	100430646	92,95	255.770,60	92,49	611.706,99	85,25	380.509,14	88,65	6.339.705,17	84,20
272.331,25	29,69	87.663,10	13,29	76.189,93	7,05	20.771,—	7,51	105.854,38	14,75	48.680,29	11,35	1.189.580,72	15,80
917.391,01	100%	659.560,84	100%	108049639	100%	276.541,60	100%	717.561,37	100%	429.189,43	100%	7.529.285,89	100%

Vallavanema karistamisõigusest.

Teofil Teder.

Vallavanema karistamise õigus ei ole meie maal päris uus instituut. Juba Vene ajal oli vallavanemal õigus karistada neid temale alluvatest isikutest, kes ei täitnud või hakanud vastu politsei seaduslikkudele korraldustele. Vallavanem võis karistuseks määrata aresti kuni 2 päeva või rahatrahvi kuni 1 rubla suuruseni. Isikut, kes ei suutnud tasuda määratud trahvi, võis vallavanem määrata ühiskondlikkudele töödele kuni 2 päevani. Kes leidis vallavanema karistuse ebaõige olevat, võis kaevata 2 nädala jooksul talurahvaasjade komissarile.

Peale pikemat vaheaega on Vallaseadusega alates 1. maist 1937 vallavanemale uuesti antud karistamise õigus.

Vallaseaduse seletuskirja järgi on selle õiguse andmine tarvilik neil juhtudel, kus ei ole tähtis niivõrd karistamise suurus, kui just karistamise kiirus. Seejuures ei ole vallavanemale antud karistamisõigus mitte üldine, tal ei ole õigust karistada kõigi seaduslikkude korralduste ja nõudmiste täitmata jätmise eest, vaid ainult nende eest, mis on nähtud ette Kriminaalseadustiku § 123, 124, 178¹ ja 235 p. 2 ning vastavates Vallaseaduse paragrahvides.

Vallaseadusega vallavanemale antud karistamisõigus on seni praktikas väga vähe rakendamist leidnud, mille tõttu vallaomavalitsuste tegelaste enamusel puuduvad sel alal veel kogemused.

Peüan anda lühikese kokkuvõtliku ülevaate praegu kehtivast vallavanema karistamisõigusest.

Vallavanemal on õigus administratiivkorras karistada järgmistel juhtudel:

1. Vallaseaduse § 22 põhjal vallavolikogu koosolekult vabandava põhjusega puudunud vallavolinikku kuni 5 krooniga.

2. Vallaseaduse § 42 põhjal vallavolikogu koosolekult korrariikumise pärast kõrvaldatud vallavolinikku kuni 5 krooniga.

3. Vallaseaduse § 162 põhjal tahtlikult vallavalitsusele maksustamiseks puudulikke või valeteateid andnud isikut kuni maksu kümnekordse suuruse summaga.

4. Vallaseaduse § 61 p. 23 põhjal Kriminaalkohtupidamise seadustikus ettenähtud alustel ja korras kuni 30-kroonise rahatrahvi.

Kolmel esimesel juhtumil läheb trahvisumma vallaomavalitsuse kasuks ja arvestatakse valla eelarve tuluks ptk. VII § 2 all

(Vallaseaduse § 22, 42, Vallaomavalitsuse eelarve nomenklatuur). Viimasel juhtumil läheb karistatult sissenõutav rahatrahv riigi tuluks ja tuleb maksta kohaliku Eesti Panga osakonda riigitulude arvele ptk. XX § 4 alla.

Vallavolikogu koosolekult vabandava põhjusega puudumise- või vallavolikogu koosolekult korrariikumise pärast kõrvaldatud vallavolinikku, samuti tahtlikult vallavalitsusele maksustamiseks puudulikke või valeteateid andnud isiku trahvimiseks koostatakse vallavanema otsus Vallaseaduse ja Administratiivmenetluse seaduse eeskirjade järgi. Otsuses lahendatakse selgelt ja võimalikult lühidalt trahvimise küsimus. Otsuses märgitakse otsuse teinud ametasutis (vallavanem), otsuse tegemise aasta, kuupäev, otsuse õiguslik alus ja selle põhistus, trahvi suurus, samuti millise aja jooksul ja missugusele asutisele võib esitada kaebust otsuse peale. Otsusele kirjutavad alla vallavanem ja vallasekretär, viimane kui otsuse tegelik kirjapanija.

Vallavolinik, kes ei ole rahul vallavanema poolt peale pandud trahviga koosolekult puudumise või kõrvaldamise pärast, võib esitada kaebuse maavanemale (Vallasead. § 43). Isikul, kes ei ole rahul vallavanema poolt pealepandud trahviga tahtlikult maksustamiseks puudulike andmete või valeteadete andmise pärast, on õigus kaevata administratiivkohtu korras vastavale jaoskonakohtunikule (Vallasead. § 162).

Selgema pildi saamiseks, missugused toimingud võivad olla ühenduses vallavanema trahviotsuse koostamisega, võtame ühe näite.

Vallavanemale on teatavaks saanud, et vallavolinik Jüri Loss, kes puudus viimaselt vallavolikogu koosolekult, on samal ajal, kui peeti koosolek, nähtud Tammiku restoranis istuvat. Vallavoliniku trahvimiseks Vallaseaduse § 22 põhjal volikogu koosolekult vabandava põhjusega puudumise pärast tuleb vallavanemal kõigepealt pärida koosolekult puudunud vallavolinikult puudumise põhjus ja seda võimalikult kirjalikult.

Vallavolikogude kodukorra (RT 1929. 99, 670 § 47) põhjal, mis kehtib esialgu, kuivõrd see ei ole vastolus Vallaseadusega, loetakse vabandatavateks põhjusteks, mille tõttu võidakse koosolekult puududa: 1) haigus, 2) muude teenistuskohuste täitmine, 3) lähemate perekonnaliikmete raske haigus ja surm.

Tunnistab vallavolinik, et ta puudunud vabandava põhjusest või on tema poolt etetoodud põhjused seda laadi, et neid ei saa vabandavateks lugeda, võib vallavanem trahvi otsuse teha resolutsiooni näol vallavolinikult saadud seletuskirjal tema puudumise põhjuste kohta. See resolutsioon võiks olla sõnastatud järgmiselt: „Silmas pidades, et Jüri Loss puudus 11. juuni 1938 vallavolikogu koosolekult vabandava põhjusest, määratakse Vallaseaduse § 22 põhjal rahatrahvi 3 krooni suuruses. Käesoleva otsuse peale võib Jüri Loss kaevata N. maavanemale 2 nädala jooksul, arvates otsuse kuulutamisest. Kaebus esitatakse vallavanema kaudu N. maavanema nimele“. Järgneb resolutsiooni tegemise aasta, kuupäev ja vallavanema allkiri.

Resolutsiooni asemel võib vastavalt kujunenud asjaoludele või otstarbekohasusele koostada vallavanema otsuse erilehel, mis sisaldaks üldnimetatud andmed. Eriotsusele peab alla kirjutama ka vallasekretär.

Vahest võib tekkida tarvidus peale asjaosaliselt (süüaluselt) seletuse nõudmist üle kuulata ka tunnistajaid. Viimaste seletusi protokollitakse siis vastavalt Administratiivmenetluse seaduses antud eeskirjadele.

Üldnimetatud karistamise viisi ei tohi kuidagi ära vahetada selle karistamisvõimalusega, mis antud vallavanemale Kriminaalkohtupidamise seadustiku täiendamise seaduse (RT 1938, 43, 404) § 970² põhjal ja mille juures vallavanemal Vallaseaduse § 61 p. 23 kohaselt tuleb talitada Kriminaalkohtupidamise seadustiku eeskirjade järgi. Esiimesel juhul vallavanem koostab trahviotsuse või resolutsiooni, teisel juhul aga trahvimääruse.

Kriminaalkohtupidamise seaduse § 970¹ järgi on vallavanemal õigus administratiivkorras karistada isikuid süütegude eest, mis on nähtud ette Kriminaalseadustiku § 123, 124, 178¹ ja 235 p. 2, kuivõrd need süüteod puutuvad vallavanema, ta abi ja külavanemate seaduslike korralduste ja nõudmiste täitmata jätmisse. See tähendab, et vallavanemal on õigus karistada:

1) Kriminaalseadustiku § 124 põhjal vallavolikogu koosoleku ruumes viibivat kõrvalist isikut, kes jättis täitmata vallavanema või ta abi kui koosoleku juhataja seadusliku nõudmise;

2) Kriminaalseadustiku § 178¹ põhjal isikut, kes ei täitnud seaduslikku nõudmist või korraldust maanteede tegemise, korrahoidmise ja küüdikohustuse kohta;

3) Kriminaalseadustiku § 235 p. 2 põhjal isikut, kes ei täitnud seaduslikke korraldusi või nõudmisi kaasaaitamise kohta tulekahjude kustutamisel;

4) Kriminaalseadustiku § 123 põhjal isikut, kes ei täitnud muid vallavanema, ta abi või külavanemate seaduslikke korraldusi ja nõudmisi, kui niisuguse täitmata jätmise eest ei ole nähtud ette erisanktsiooni Kriminaalseadustikus või vastavas eriseaduses. Siinjuures tuleb eriti rõhutada seda, et § 123 järelle karistamine on võimalik ainult siis, kui seadusliku korralduse täitmata jätmise eest ei ole nähtud ette mingit erisanktsiooni. Kui aga kusagil on ette nähtud erisanktsioon, olgu Kriminaalseadustikus või mujal, ei tule § 123 rakendamisele. Näiteks, kui keegi jätab täitmata vallavanema seadusliku korralduse küüdikohustuse asjas, ei saa teda karistada § 123 alusel, kuna küüdikohustuse kohta on nähtud ette karistus § 178¹. Kui aga keegi ei täida Vallaseaduse § 61 p. 20 põhjal tehtud vallavanema korraldust kohalike elanikkude appikäsitamisel looduslike õnnetuste vastu võitlemiseks, tuleb seda isikut karistada § 123 alusel, kuna selle seadusliku korralduse täitmata jätmise eest ei ole nähtud ette muud sanktsiooni ei Kriminaalseadustikus ega mujal. Ühtlasi tuleb eriti silmas pidada seda, et karistada võib ainult seaduslike korralduste ja nõudmiste täitmata jätmise eest, mis põhjenevad maksvate seaduste ja määruste alusel.

Vallavanem võib karistada administratiivkorras rahatrahviga kuni 30 kroonini. Vallavanem ei ole kohustatud ise karistama ja võib asja ka kohtu lahendada anda. Tuleb silmas pidada, et Kriminaalkohtupidamise seadustiku § 959 teise lõike eeskirja põhjal administratiivkorras ei või karistada süüdlast sama süüteo eest, milles ta on vastutusele võetud kohtukorras; samuti ei või kohtukorras võtta vastutusele süüdlast sama süüteo eest, mille eest ta on karistatud administratiivkorras.

Karistamise küsimuse algab vallavanem omal algatusel või vallavanema abi või külavanema või süüteo pealtnägija avaldusel. Vallavanem kogub kõige pealt andmed süüteo kohta. Andmete kogumine ei ole vormiline toiming ja selle toimetamiseks ei ole ette nähtud lähemat korda. See oleneb täiel määral vallavanema, tema abi, külavanema või vallasekretäri oskusest, kes andmeid kogub. Kogutud andmeid võib fikseerida vastavates ülekuulamise protokollides. Andmete kogumisel tuleks võimalust mööda kindlaks teha süütegu ja selle kordasatmise

aeg ja koht, süüalune ja süüdistamise põhjendused, tunnistajad ja teised süütegu kinnitavad tõendid, süüaluse ja tunnistajate elukohad.

Administratiivkorras karistamisel koostab vallavanem Kriminaalkohtupidamise seadustiku § 970³ juhatusel trahvimääruse, milles tähendatakse:

- 1) määruse koostamise aeg ja koht;
- 2) süüaluse nimi, perekonnanimi ja elukoht;
- 3) süüteo kordasaatmise aeg ja koht;
- 4) süüteo kirjeldus ja süüaluse seletus, kui see süüaluse poolt antud;
- 5) trahvimäärus. Trahvi määrusele kirjutavad alla vallavanem ja vallasekretär.

Lähem seletus trahvimääruse koostamise kohta on antud ka Siseministeeriumi Omavalitsuste Talituse ringkirjas 3. maist 1937 nr. 205 p. 12.

Allakirjutatud trahvimäärus kuulutatakse süüdlasele allkirja vastu ühes ettepanekuga määratud trahvi 7 päeva jooksul, kuulutamise päevast arvates vabatahtlikult ära tasuda (Kriminaalkohtupidamise seadustiku § 967, 970⁴).

Trahvimääruse peale võib süüdlane edasi kaevata vastavale jaoskonnakohtule, kes asja läbi vaadates harilikus kohtu korras võib süüdlast karistada seaduses ettenähtud piirides ka kõrgemal määral, kui oli määratud vallavanema poolt. Edasikaebus kirjutatakse jaoskonnakohtu nimele ja esitatakse vallavanemale 7 päeva jooksul trahvimääruse kuulutamise päevast arvates. Vallavanem on kohustatud edasikaebuse ühes kogu toimikuga edasi saatma jaoskonnakohtule hiljemalt 3 päeva jooksul (Kriminaalkohtupidamise seadustiku § 968, 970⁴).

Kui süüdlane 7 päeva jooksul trahvimääruse kuulutamisest arvates ei ole edasi kaevanud ega ka trahvi vabatahtlikult tasunud, siis teeb vallavanem korralduse trahvi sissenõudmiseks administratiivkorras (Kriminaalseadustiku § 969, 970⁴).

Kui ühe kuu jooksul kaebuse tähtaja möödumisest arvates ei lähe korda süüdlaselt trahvi sisse nõuda viimase maksujõuetuse tõttu, siis tühistab vallavanem trahvimääruse ja annab asja üle vastavale jaoskonnakohtunikule otsustamiseks üldises korras. See on vajalik selleks, et süüteo kordasaatja ei jääks säärasel juhul üldse karistamata, kui ta osutub maksuvõimetuks ja administratiivkorras määratud rahatrahvi ei ole võimalik temalt sisse nõuda, sest administratiivkorras määratud rahatrahvi asendamist arestiga ei ole vallavanema võimkonda antud. Samuti tühistab vallavanem trahvimääruse ja annab asja üle jaoskonnakohtunikule üldises korras edaspidise käigu andmiseks sel juhul, kui ühe kuu jooksul, trahvimääruse kinnitamisest arvates ei ole korda läinud seda süüdlasele ettenähtud korras kuulutada tema leidmatus tõttu (Kriminaalkohtupidamise seadustiku § 970, 970⁴).

Kriminaalkohtupidamise seadustiku alusel ja korras määratud trahvirahade sissenõudmise kohta tuleb märkida, et Administratiivsissenõudmise seaduse § 3 ja 4 (RT 1936, 29, 189 ja 1937, 52, 466) alusel omavalitsused toimetavad oma ametnikkude kaudu omavalitsuse maksude sissenõudmist ning Majandusministri poolt kokkuleppel Siseministriga antud määrustega omavalitsustele pandud üksikute või kõigi nende riigimaksude sissenõudmist, millest omavalitsused saavad osa või mis on seoses omavalitsuse maksudega, kuna Kriminaalkohtupidamise seadustiku alusel ja korras määratud trahvirahad Kriminaalkohtupidamise seadustiku § 742 teise lõike juhatusel nõutakse sisse ühtlases korras kõigi kohtuasutiste teiste administratiivkorras sissenõudmisele kuuluvate summadega, missugust sissenõudmist teostab politsei. Seega kuuluvad ka vallavanema poolt Kriminaalkohtupidamise seadustiku alusel ja korras määratud trahvirahad sissenõudmisele politsei kaudu. Vallale minevad trahvirahad nõutakse vastavalt sisse valla maksunõudja kaudu.

Kas sobib vallamaja rahvamajaks?

E. Karjahärm.

Ajalehes „Uus Eesti“ 2. VII 1938 nr. 178/954 ilmunud artiklis vabaharidustöönõunik A. Leinjärv pealkirja all „Vallamajarahvamaja“ leiab, et vallarahva üldised

*) Avaldatakse mõttevahetuse võimaldamiseks.

Toim.

ühiskondlikud huvid koonduvad kolme suurema keskuse ümber, milledeks on vallamaja, koolimaja ja rahvamaja. Neis kuuluvad nii seaduse kui ka käibiva arusaamise järgi koolimaja ja vallamaja vallaomavalitsuse ehitamisele ja ülalpidamisele. Rahva-

maja püstitamine olevat jäetud embkumb-selt kas kohaliku omavalitsuse või seltskondlikkude organisatsioonide asjaks. Ka olevat meie vanem põlv harjunud nägema, et vallavalitsus kui võimu organ selliste asjadega ei tegele.

Kuid olevat jõudnud aeg saada kord üle seesugusest eelarvamusest ja seltskondlikud organisatsioonid suunata neile ülejõukäivalt katkestamiselt vabaharidustöö lähemale ning jõukohaseimaile ülesandele ja rahvamajade küsimus asetada otstarbekohasuse praktilisele pinnale. Olevat täiesti ükskõik, kas rahvamaja ehitavat vallavalitsus või mõni seltskondlik organisatsioon, kas üksinda või üheskoos kaasorganisatsioonidega, sest raha tulevat selleks ikka selle sama vallarahva kukrust. Järelikult pidavat olema üldsusele vajalikkude hoonete ehitajaks see keskus, kes suutvat seda teha vallakogukonna kui terviku seisukohalt kõige kavakindlalt ja otstarbekohasemalt ning seda suutvat aga ainult kohalik vallaomavalitsus.

Tegelik elu olevatki murdnud läbi sellest eelarvamusest ja viinud rahvamaja paratamatuse sunnil vallaomavalitsuse hoonesse — koolimajja. Seltskondliku isetegevuse koolimajja toomisel aga olevat ette tulnud, et koolimaja ei sobi rahvamajaks. Edasi leiab kirjutise autor, et rahvamaja tuleks liita valla teistliiki hoonega — vallamajaga, sest vallamajas olevat saal, kus vallavanem peab koosolekuid, see võiks olla ka rahvamaja saaliks. Vallamajas võidavat pidada oma koosolekuid ümbruskonna ühingud, seal võiks asuda nurk kaitseliidu rühmale, naiskodukaitsesele jne.

Lõpuks leiab, et kuna mustervallamajade projektid väljatöötamisel, kas ei tuleks mõelda ka mustervallamajale-rahvamajale.

On tösi, et A. L-i artiklis esineb nii mitmeid uudseid, kui ka huvi ning tähelepanu väärivaid mõtteid ja lähtekohti, kuid et vallamaja tehakse pidusaaliks, sellele tuleb kindlasti vastu olla.

1. Ei ole mitte ükskõik kas rahvamaja ehitatakse vallaomavalitsuse rahaga või seltskondlike organisatsioonide rahaga, kuigi selleks kulutatav raha tuleb selle sama valla rahva kukrust. Nii vallaomavalitsusel kui ka seltskondlistel organisatsioonidel on igal oma erieelarved. Igauks neist kasutab saadud tulused oma eelarve korras. Tulude saamise iseloom on aga erinev. Vallaomavalitsus saab oma tulud enamikus maksudest, mis vastavaile valla kodanikele kohuslikud. Seltskondlike organisatsioonide tulude iseloom on vabatahtlik.

Kes omavalitsuse elule ja tegevusele vähegi lähedamal on, see teab, millist pingutust ja oskust nõuab omavalitsuse eelarve tulude ja kulude kooskõlastamine. Ja seda eriti viimasel ajal, kus omavalitsuste peale on pandud uusi ülesandeid, mis on toonud juure uusi kohuslikke kulusid. Vallaomavalitsuste tulud on aga niivõrd piiratud, et uute tulude saamine on enam kui peaaegu võimatu.

Pealegi nurisevad valla kodanikud juba praeguste maksude ja nende kõrguse pärast, mis siis kõnelda veel nende kõrgendamist või uute maksude pealepanemisest. Ka on üksikuile omavalitsusile läinud raskeks täita oma jooksvaid ülesandeid, rääkimata veel kaugematest ülesandest ja eesmärkide täitmisest. Seltskondlike organisatsioonide juures on see hoopis teisiti, sest tulude saamise iseloom on sääal vabatahtlik ning tulude saamine on olnud organisatsioonide juhtivate telaste oskusest.

2. Kui ei sobi koolimaja rahvamajaks, siis veel vähem sobib selleks vallamaja. Vallamajas on senini asunud võimu organ, nagu seda õieti mainib A. L., kuid vallamaja peab maal selliseks võimu keskuseks jääma ka edaspidi. Veel enam; ta peab süvendama autoriteeti kodanike silmis senisest suuremal määral, sest vallavalitsus on kohapeal võimu esindaja ja võimu käsutaja. Seepärast ei ole mõeldav ega ettekujutatav, et valla kodanikud suhtuksid vallamajasse siis sellise respektiga kui praegu, kui seal peetakse tantsupidusid, kus seesugustel pidudel sagedasti, kas salaja või avalikult juuakse ka viina. Järevalve asutistel on senini tulnud teha mitmeid korraldusi vallamajadest (volikogu koosolekuil) viina joomise väljatõrjumiseks ja tänu neile korraldustele on viimaks ometi suudetud viinajoomisele vallamajades lõpp teha.

3. Eeskujulikkude vallamajade ehituskavandite võistluse tingimuste kohaselt on töötletud välja 2 tüüpi vallamaja ehituskavandit. A tüüp ehituskavand 5000 elanikuga vallale ja B tüüp ehituskavand 3000 elanikuga vallale. Mõlema nimetatud ehituskavandite väljatöötlemisel on arvestatud seltskondlike organisatsioonide huvidega. Nii on A tüüp vallamaja ehituskavandis nähtud ette 2 ruumi à 20 m² ja B tüüp vallamaja ehituskavandis nähtud ette 1 ruum 20 m² seltskondlikele organisatsioonidele. Peale selle on keldri korrale ette nähtud üks lukustatav kuiv ruum kaitseliidu kohaliku üksuse laoruumiks.

Nagu sellest selgub, ei ole eeskujulikkude vallamajade ehituskavandite koostamisel ära

unustatud seltskondlikke organisatsioone, vaid otse selle vastu on just mõeldud neile vastavate ruumide soetamisega, kus nad võiksid pidada oma juhatuse koosolekuid ja nõupidamisi ja ka väiksemad organisatsioonid oma peakoosolekuid. Arvatavasti ei keeldu ka vallavanem lubamast vallamaja koosoleku ruumi suuremate organisatsioonide peakoosoleku ruumiks.

4. Praegu on käsil valdade territoriaalreform. Eksisteerivast 365 vallast kaob ca 100 valda. Neil 100 vallal on kõigil vallamajad, mida võimalik kasutada muude ülesannete tarvis. Seepärast peaks seltskondlikud organisatsioonid eeskätt püüdma neid maju saada oma valdusse, sest paljudest neist saab vähema ümberehitusega korraliku rahvamaja. Ka tuleb seltskondlikel organisatsioonidel ümber vaadata, kas ei leidu kohapeal selline hoone, mille võiks ümberehitada rahvamajaks. Eeskujuna näitena võiks tuua Vastse-Antsla rahvamaja Võrumaal, kus rahvamaja ümber ehitatud endisest magasialdast. Muidugi seesuguste ümberehitatud rahvamajade juures esinevad omad puudused, kuid need rahvamajad täidavad senikaua oma otstarbe, kuni suude-

takse asuda eeskujulikuma ja otstarbekohasema rahvamaja ehitamisele.

Lõpuks ei saa jätta märkimata seltskondlike organisatsioonide elujõuetust, tardumust ja paigal tammumist. Mis selle põhjuseks on, kas liigne killunemine või mõni muu põhjus, seda peaks organisatsioonide juhid ja vabaharidustöö tegijad ise teadma.

Kui vaatame mõningaid rahvamaju, mis ehitatud vene ajal (näit. Vaivaras), siis näeme, et need on ehitatud kõik seltskondlike organisatsioonide kapitalidega, palumata ja saamata toetust nii omavalitsuselt või riigilt. Seesugust maja maksaks vabaharidustöö tegijail lähemalt vaadata ja kogemuste saamiseks uurida selle saamise lugu.

Meie rahvas on erakondlikust saagiahnest ajajärgust ikka veel nagu mürgitatud. Midagi ei suudeta teha omal jõul, midagi ei suudeta luua oma vaevaga, vaid kõige vähema eluavalalduse juures tulgu riik ja omavalitsus appi.

Siinkohal ongi vabaharidustöö tegijail suur ülesanne — muuta selles suhtes rahva mentaliteeti. On tõesti aeg, et vabaneme senisest „sauniku-hingeelust“. Eeskätt vabaharidustöö tegijad ise olgu sellisteks õilsateks eeskujudeks.

Raamatukogud peavad ärkama varjusurmast.

H. Summer.

Praegu on käimas ettevalmistused suurele aktsioonile. Haridusministeerium kogus 1. juuliks andmeid, kui palju kavatsesid ja võivad anda välja raha raamatukogude ülalpidajad omavalitsused raamatute ostmiseks 1938. a., sel juhul, kui neil tuleks tasuda raamatu kaanehinnast ainult 37,5%. Teine samasuurune osa kaetakse Haridusministeeriumi poolt. Kirjastused aga annavad hinnalandust 25%.

Muidugi ei olnud omavalitsused selleks ette valmistatud. Nad ei teadnud võtta eelarvesse suuremaid summe kui harilikult, kuid siiski peaks arvama, et üle riigi annaksid omavalitsused avalikkude ja koolide raamatukogude täiendamiseks 120.000—150.000 krooni. Riik peaks andma samasuuruse summa. Seega saaksid raamatukogud osaltki katta neid aukusid, mis on tekkinud selle tõttu, et riik on andnud kriisi aegadel ja ka hiljem kuni 1937. a. ainult 0—56% sellest toetusest avalikkudele raamatukogudele, mis ta pidi andma 1924. a. seaduse kohaselt.

Raha ostujõud on 1924. a. arvates Eesti Panga andmete alusel võrreldes kulla hinnaga langenud 250—300%. Seadus näeb aga ette, et raamatukogu ülalpidaja annab raamatute ostmiseks vähemalt 2 senti (1924. a. 2 marka) iga kodaniku kohta.

Kuna riik ei ole saanud raamatukogusid teiste hädavajalike kulutuste kõrval pidada nõnda tähtsateks, et oleks neile andnud toetusi vähemalt minimaalsummade kohaselt, mis on nähtud ette 1924. a. seaduses, siis ei ole tarvis palju imestada, kui raamatukogu ülalpidajad omavalitsused on toetanud raamatukogusid ainult minimaalsummade ulatuses.

Nii on siis kujunenud olukord, kus umbes meie 700 maa-raamatukogu elavad varjusurmas. Neil on 500—600 raamatut ja 50—60 lugejat. Raamatukogude asutamise mõte oli aga sootu teine. Taheti hoolitseda rahvahariduse tasapinna suurejoonelise tõstmise eest hea raamatukogu võrgu kaudu.

Nagu teada, lõpetab meie 6-kl. algkooli ainult 58% kodanikkudest. Teised lepivad mõne klassi lõpetamisega. Meil puudub tihe kutsekoolide võrk. Rahvaulikoolidest tegutseb ainult kaks. Rahvas vajab aga hädasti suuremat haridust. Põhjeneb ju iga kutsetegevus tublil üldharidusel. Kui on üldharidus vilets, siis ei jõuta hästi edasi ka kutsehariduse alal. Seda näeme teiste riikide elust. Sellepärast on kõik kultuurrahvad püüdnud viia rahvaharidust võimalikult kõrgele. Toome näite Saksast. Saksa sunduslik algkool on 8-aastane. Et aga Saksamaal kestab õppetöö algkoolides 44 nädalat, siis teeb nende 8-aastane algkool välja umbes 11 Eesti õppeaastat. Meil kestab töö maa-alkkoolides ainult 176—180 päeva aastas. Ka Nõukogude Venes on õppepäevade arv 225 aastas.

Nii ei saa meie kiidelda oma algharidusega või õigemini rahvaharidusega. Üksikud tipud ei ole ju nõnda suure tähtsusega. Seda puudust tuleb parandada meil täie jõuga ja kavakindla vabaharidustööga. Mis on seejuures aga tähtsam kui hea raamatukogu? Raamatu aasta puhul toimetati ka raamatu loendust. Selgus, et taludes leidis rõhuvas enamuses ainult mõni üksik raamat. Enamasti leidis seal kalender, lauluraamat ja Piibel. Ometi nõuab aga praeguse aja edukas kutsetegevus, et meie kasutaksime kutseala kirjandust. Mis põlluharimine see on, kui talus ei leidu korralikku põllumajanduslikku kirjandust. Tõepoolest näemegi, et meie saagid põllumajanduse alal jäävad kaugele maha meie põhjapoolsetest naabritest: Soomest ja Rootsist. Seal ei ole kliimatilised olud ega maapind paremad. On aga paremad oskused. Meie põllumajanduse eriteadlased ütlevad, et on hõlpus tõsta põllumajanduse tulukust mõnekümne % võrra, kui tõsta põllumeeste kutselist ettevalmistust.

Meie raamatukogud peavad tõusma nüüsgusele järjele, et iga loengu ja kursuste korraldaja võib julgelt kuulajaid juhatada raamatukogudesse, kust nad leiavad head kirjandust. Samuti saavad õpperiingid edukalt töötada, kui on võimalik kasutada head raamatukogu. Paistab aga, et see suurealatuslik küsimus on jäänud unustusse. Igal alal on meie Vabariigi kestvuse jooksul olnud suur edu, isegi mitmekordseks on tõusnud tegevus. Raamatukogude alal on olnud edu viimase 10 aasta jooksul vaevalt märgatav. Laenatud raamatute arv ei ole pea sugugi tõusnud. Ka raamatukogud on püsinud endisel tasemel. Mida võimegi osta 20—30 krooniga? Sarnased on aga summad raamatute ostmiseks meie maa rõhuva enamuse kogudes.

Aga noorterühmid? Kas võivad nemad edukalt tegutseda ja võidelda pahede vastu ilma tubli raamatukoguta. Ehitada noorte tegevust sõnadele, on ehitada liiva peale.

Meie maa nõuab tungivalt raamatukogude kiiret ja tõhusat tõusu. Seda suudame ainult siis, kui viime tõesti läbi raamatukogude toetamise aktsiooni. See ei peaks käima meil nõnda hea majandusliku konjunktuuri juures üle jõu. Läheb see riigile maksma kõigest võrdlemisi väikese summa. Küll näitab ta aga head tahet tõsta raamatukogude taset. See mõjub kaasakiskuvalt. Kulutused heale raamatukogule on ühed produktiivsemaid. Sellepärast aidaku kõik kaasa, et raamatukogud muutuks tõelisteks rahvahariduse kolleteks. Algkool üksinda seda kunagi ei suuda. Isegi siis, kui ta kursus kestaks nõnda kaua, nagu meie naabritel, ei suudaks ta seda.

Elu läheb edasi. Temaga sammu pidada suudame alalise töö ja hea kirjanduse abil.

Riigikohtu otsuseid.

Kas ka Tempelmaksu seaduse § 17 p. 7 eeskirjadele mittevastavatest raamatutest või vihikutest väljaantud kviiitungid peab maksustatama Tempelmaksu sead. § 17 p. 7 eeskirjade kohaselt?

Vastus: eitav.

Tempelmaksu seaduse § 17 p. 7 näeb ette selliste dokumentide erilise tempelmaksustamise korra, mis välja lõigatud talongraamatutest, või talongvihikutest, mis on brošeeritud ja nende lehed järjekorras nummerda-

tud enne dokumentide väljaandmist, nagu see otse ette nähtud Temp. s. § 17 p. 7, mitte aga sääraste dokumentide maksustamist, mis välja lõigatud mõnedest teistest Temp. s. § 17 p. 7 eeskirjadele mittevastavatest raamatutest või vihikutest. Kui näit. vihiku lehed järjekorras üldse pole nummerdatud, siis puudub alus nõudmiseks, et ka neist antud kviiitungid oleksid maksustatud Temp. s. § 17 p. 7 eeskirjade kohaselt.

(RkhA toim. nr. 40 II — 1938.)

Kui Katastriamet on teatava arvu eriühikuid maksustamiseks üles andnud, kas siis maksumäär ajal on õigus neid ühikuid oma äranägemise järgi liita, eriti niisuguseid, mis eraldi maksustamisele ei kuulu?

Vastus: eitav.

Maal asuvate kinnisvarade maksuseaduse § 13 alusel maksumäär ajal asutis peab maksumäär arvutama iga ühiku maksuühikult. Sama seaduse § 12 järgi andmed uuel tekkinud maksuühikute, samuti ka neis tekkinud muutuste kohta teatab maksumäär ajal Katastriamet. Sellest järeldub, et maksustamisel on mõõduandvad just Katastriameti andmed ja et maksumäär ajal peab arvestama neid andmeid ning iga maksuühikut maksustama omaette. Kui Katastriamet on teatava arvu eriühikuid maksustamiseks üles andnud, siis maksumäär ajal ei ole õigust neid ühikuid liita, eriti niisuguseid, mis üksikult maksustamisele ei kuulu. Eelmainitud seaduse seisukohalt ei ole tähtsust asjaolul, kas iga ühik on eraldi kinnistatud, kes on omanik ja kas ühik on omaniku valdusel. Tähtis on see, kas iga ühik Katastriameti andmete järgi on eraldi maksuühik.

(RkhA toim. nr. 45 I — 1938.)

Kas vallavalitsus kui hoolekande alal maavalitsusele alluv asutis võib esineda administratiivkaebusega maavalitsuse otsuse peale, millega tema tegevus HS § 198 p. 12 korras on tunnistatud ebaõigeks ja temale ette kirjutatud teatav tegevus ette võtta?

Vastus: jaatav.

AKK § 3 ja 5 õigustavad vallavalitsusel adm.-kohtu korras kaevata ka maavalitsuse otsuste peale, kui viimased seadusevastaselt puudutavad tema õiguslikke ja varanduslikke huve. Ja Hoolekande seaduse normid ei anna mingit põhjust järeldamiseks, et maavalitsuse otsuste peale hoolekande asjus, kus maavalitsus HS § 198 p. 12 korras antud kaebuste rahuldamiseks tühistanud vallavalitsuse otsuse, ei ole võimalik vallavalitsusel adm.-kohtu korras kaevata ringkonnakohtule. Ka 1937. a. Vallaseaduse (RT 1937 — 32, art 310) § 195 näeb ette seda, et maavalitsuse kui järelevalveasutise otsuste peale on vallavolikogul õigus adm.-kohtu korras kaebusega esineda.

(RkhA toim. nr. 61 I — 1938.)

Küsimusi ja vastuseid.

Küsimus nr. 35. Vallavanema taandumisest. Kas vallavanemal on õigus määrata valla käskjala ametisse oma naise venda, ilma et ta ise taanduks.

Vastus: Vallaseaduse (RT 1937, 32, 310) § 65 järgi vallavanem peab taanduma asjade otsustamisest kõigil neil juhtudel, mis loendatud sama seaduse § 45. Selle paragrahvi p. 1 nõuab otsustaja taandumist ka neis asjus, milles on osaline ta hõimlane kuni teise astmeni. Kuna naise vend loetakse hõimlaseks teises astmes, siis vallavanem peab taanduma ka niisuguste asjade otsustamisest, milles on osaline ta naise vend.

Küsimus nr. 36. Vallakäskjala palkamisest. Kas vallakäskjalg kuulub selliste vallakantselei tööhõudude hulka, kes määratakse ametisse vallavanema poolt vallasekretäri ettepanekul, või vallavanema poolt iseseisvalt.

Vastus: Vallaseaduse § 84 nõuab kantselei alal tegutsevate vallaomavalitsuse teenijate ametissepalkamist vallasekretäri ettepanekul. Vallakäskjalg ei tegutse otseselt kantselei alal, kuigi teenib kantselei juures. Seepärast vallavanem võib palgata vallakäskjala ka ilma vallasekretäri ettepanekuta.

Küsimus nr. 37. Vallakantseleiametniku korterirahast. Kas on vallakantseleiametnikul õigus saada

tagantjärele saamata jäänud vastavat korteriraha? Vallavalitsusel polnud võimalik anda minule seaduses ettenähtud prii korterit ja piiratud krediitide pärast. Vallavalitsuse ettepanekul loobusin (kantud vallavolikogu protokollis) saadaolevast korterirahast 1937/38. ja 1938/39. a. eelarveaastal — kartusel kaotada kohta. Kas on minul õigus nõuda volikogult nimetatud saamata jäänud korteriraha määramist?

Vastus: Prii korter või selle asemel korteriraha on palga osa. Riigikohtu seletuse järgi (Adm. 204 I — 26. I 34) valla valitud ja palgatud ametnikkude palga alammäärade kindlaksmääramine ei toimu üksnes vallaametnikkude isiklikes huvides, vaid ka üldhuvides, ja selle sihiks on tagada vallaomavalitsusele korralikku ametkonda ja korralikku asjaajamist. Seepärast kokkuleppel valla ja tema ametniku vahel ei ole võimalik vallaametnikkude palga määrata alla kindlaksmääratud palga alammäära. Sellest seletusest tuleb järeldada, et iga sugused kokkulepped palga või selle osa — korteriraha — kohta alla kindlaksmääratud alammäära on tühised ja vallaametnikul on õigus nõuda alammääranähtud saamatajäänud palgaosa tasumist.